

Sociologija

- Nastojanje da se ljudsko društvo kao kompleksan fenomen razume, objasni i popravi
- Tri glavna teorijska pristupa u sociologiji
 - Funkcionalizam
 - Teorija društvenih sukoba
 - Simbolički interakcionizam

Funkcionalizam

- Shvatanje društva kao složenog sistema čiji delovi zajedno deluju u pravcu stabilnosti i solidarnosti
- Zadatak sociologije izučavanje međusobnih odnosa delova društva i društva kao celine
- Funkcionalisti posmatraju samo aspekte društva u kojima vlada sklad i saglasnost
- Ključni pojmovi integracija, kohezija

Teorija društvenih sukoba

- Isticanje (poput funkcionalista) važnosti struktura društva
- Odbacivanje naglašavanja moralnog konsenzusa i ukazivanje na podele u društvu
- U prvi plan stupaju odnosi moći, nejednakosti i borbe (zbog interesa različitih grupa)
- Istraživanje napetosti između dominantnih i podređenih grupa i mehanizama kontrole
 - Ključna oblast interesovanja: društveno-ekonomske protivrečnosti kapitalizma
 - Ljudska istorija kontinuirana borba dve klase povlašćene i potlačene
 - Sukobi među klasama kao “motor, pokretačka snaga istorije”, a protivurečnosti u ekonomskim sistemima uzrok promene načina proizvodnje

Teorije društvenog delanja - simbolički interakcionizam

- naglašavaju delanje i međuodnos delova društva u stvaranju navedenih struktura
- Zadatak sociologije: razumevanje značenja društvenog delanja i interakcije
- Analiza ponašanja i odnosa društvenih aktera međusobno i u odnosu na društvo
- Međusobna interakcija ljudi zasnovana na zajedničkim simbolima i razumevanju
- Pažnja usmerena na detalje u međuličnoj interakciji i na način njihove upotrebe u razumevanju smisla govora i delanja drugih
- Kritika: zapostavljanje pitanja moći i struktura (i načina na koji ograničavaju delanje pojedinca)

Rizično društvo

Ulrich Beck: Rizično društvo. U susret novoj
moderni (1986)

Opasnost i rizik

- Opasnost: opasno (pogibeljno, strašno) stanje, položaj situacija
- Rizik: mogućnost stradanja, nešto što pretilo da postane stvarnost, anticipacija koja nosi sva obeležja nesigurnosti
- Filozofija: rizik - jedna od temeljnih komponenti čovekovog postojanja
- Sociologija: dimenzija društvenog delovanja i društvene dinamike

Rizično društvo i proces modernizacije

- Premodernost – tradicionalno društvo
- Jednostavna modernost – industrijsko društvo
- **Refleksivna (druga) modernost** – moderne institucije postaju globalne, dok se svakodnevni život oslobađa okova i tradicija. Konkretnije, staro industrijsko društvo nestaje i zamenjuje ga rizično društvo.
- rizično društvo
- Sadašnjost kao nesavršena moderna

Tranzicija
društva od
premodernog
ka modernom

- Današnji svet nije rizičniji nego ranije već je priroda rizika drugačija
- Rizik danas potiče manje od prirodnih opasnosti, a mnogo više od neizvesnosti koje je proizveo društveni razvoj i razvoj nauke i tehnike

Industrijsko vs rizično društvo

Industrijsko društvo

- osnovna karakteristika napredak i saglasnost o napretku,
- racionalnost i mogućnost kontrole rizika,
- socijalna sigurnost pojedinaca unutar sređenih životnih odnosa društvenih klasa i slojeva

Rizično društvo

- linearna ideja napretka potkopala je racionalnost,
- nestala je mogućnost kontrole i vera da se napredak može kontrolisati,
- svakodnevni život se oslobađa okova običaja i tradicije; pojedinac je istrgnut iz kolektivnih odnosa života i podvrgnut do sada nepoznatoj društvenoj nesigurnosti.

Zašto se rizik našao u središtu sociološke pažnje

- Napredak nauke i tehnologije
- Slabljenje tradicije i običaja u oblikovanju svakodnevnog života
- Promenjeni obrasci rada
- Rizik kao neizvesnost

Napredak nauke i tehnologije

- Sa napretkom nauke i tehnologije stvorene su nove rizične situacije koje se razlikuju od onih iz ranijih epoha – Černobil, niko nije potpuno siguran kakav rizik uključuje proizvodnja genetski modifikovane hrane

Slabljenje tradicije i običaja u oblikovanju svakodnevnog života

- Odluke u svakodnevnom životu su ispunjene rizikom – brak je nekad predstavljao postojanu situaciju i ljubav i brak kao odnosi polova „Borba između polova“ je „centralna drama našeg vremena“, što dokazuje porast broja bračnih savetovališta, sudova za rešavanje porodičnih sporova, sigurnih kuća i sve veće stope razvoda.

Promenjeni obrasci rada

- nesigurnost radnog mesta. Živimo u vremenu u kome važi obrazac „Unajmi i otpusti“ i gde ideja o „poslu za ceo radni vek“ više ne važi. Nesigurnost radnog mesta nije povezana samo sa strahom od otpuštanja, već ona obuhvata i strah od promene na samom poslu i posledice promena po zdravlje i privatni život zaposlenih

Zašto današnjim društvom dominira neizvesnost?

- došlo je do izčezavanja monopola nauke na istinu zbog samorelativ-izovanog pluralizma tumačenja.
- sistematska sumnja nije više privilegija nauke jer se razlika između prosvećenih i neprosvećenih pretvorila u konkurenciju različitih eksperata.
- nauka daje mnoštvo definicija rizika civilizacije, pa dolazi do hiperprodukcije rizika, koji se delom relativizuju, a delom dopunjavaju i menjaju rang.

Raposedela rizika umesto raspodele bogatstva

- U razvijenim društvima proizvodnja bogatstva teče naporedo sa društvenom proizvodnjom rizika.
- Ne radi se o raspodeli bogatstva, nego o raspodeli rizika.
- Najakutniji, ali ne i jedini jesu rizici od tehnologije.
- Borba protiv gladi gubi značaj, slabi legitimnost modernizacije, a opšta posledica je pomeranje društvenih sukoba sa preraspodele bogatstva na preraspodelu rizika.

Rizici i nejednakost

- Premda su u globalu rizici podjednaki, ipak je ugroženost delova društva različita.
- To stvara novu klasnu strukturu.
- Nejednaka ugroženost se uočava na nivou bogatih i siromašnih u vlastitoj zemlji i na međunarodnom planu.
- Rizici koji najpre pogađaju siromašne vraćaju se kao **bumerang** bogatima.

Bumerang efekat

- Bumerang efekat rizičnog društva je u tome što rizici pogađaju vremenom i one koji su ih stvorili ili od njih profitirali (uvoz jeftinih proizvoda iz Trećeg sveta)
- To je po Beku jedinstvo dželata i žrtve kod ekoloških katastrofa, gde rizike ne ograničavaju nacionalne granice, a doživljaj sveopšteg rizika stvara čak i rezignaciju.
- Ipak postoji i neravnomerna raspodela rizika: siromašniji su više od bogatih ugroženi industrijom koja zagađuje. Ali materijalna beda i slepilo prema rizicima se podudaraju: siromašni su impresionirani velikim fabrikama koje ih čine nezavisnijim od razvijenijih, ali nisu svesni eko katastrofa.

Globalizacija rizika

- Opasnosti od rizika nisu lokalne, nego globalne prirode i mogu se samo politički rešiti. Rizici su klasno raspodeljeni i više su im izložene niže klase.
- Glavni rizik je nezaposlenost, iako i novac i obrazovanje samo naizgled pomažu izbegavanju, odnosno kompenzaciji rizika. Samo neki konkretniji rizici (od zagađenja) podjednako pogađaju sve slojeve.
- Rizična društva nisu pre svega klasna društva, a sklopovi opasnosti nisu izrazito klasni. Globalizacija rizika stvara klasno nespecifične situacije.

Klasno vs rizično društvo

- U klasnom društvu ideal je jednakost, u rizičnom to je sigurnost.
- Pogonska snaga klasnog društva je slogan *gladan sam, rizičnog nesiguran sam.*
- Zajednica iz straha obeležava epohu solidarnosti iz straha koja postaje politička snaga..

Bekova vizija razvoja

- daje optimističku viziju razvoja: prema njegovom mišljenju, nazad ka industrijskom društvu, ali uz demokratizaciju tehnoloških promena i višeslojniju politiku.
- **Subpolitika** –aktivnosti grupa i udruženja koja deluju izvan formalnih mehanizama politike kao što su grupe za zaštitu životne sredine, ljudska prava ili prava potrošača
- Politika po njemu nije ključna delatnost od koje zavisi razvoj već je to mogućnost kontrole ekoloških rizika i tu oblast treba pravno regulisati (nezavisnim sudstvom i nezavisnim medijima)

Razulareni svet

- Ono što Bek naziva društvom rizika i neizvesnosti Entoni Gidens naziva razularenim svetom
- Uvodi pojam **poverenja** koji se odnosi na poverenje u pojedince ili institucije
- Danas tradicionalni oblici poverenja koji potiču iz lokalne zajednice počinju da nestaju jer živimo u globalizovanom svetu u kojem na naše živote utiču ljudi koje nikad ne vidimo niti sretnemo i koji mogu da žive na suprotnoj strani planete
- U tom kontekstu poverenje znači da verujemo „apstraktnim sistemima“

Apstraktni sistemi

- Organizacije koje se bave propisima o ispravnosti namirnica, prečišćavanjem vode ili efikasnošću bankarskog sistema
- Moramo imati poverenja u takve institucije ako želimo da se suprotstavimo rizicima koji nas okružuju i reagujemo na njih na pravi način.

- Za život u današnjem svetu neophodna **društvena refleksivnost** -moramo neprestano da promišljamo okolnosti u kojima se odvija naš život
 - U vreme kada se društvo oslanjalo na običaje i tradiciju ljudi su mogli da slede ustaljen red događaja bez potrebe da se bave razmišljanjem o svom životu
 - Za nas su mnogi aspekti života koje je prethodna generacija uzimala zdravo za gotovo postali predmet otvorenog odlučivanja (veličina porodice)